

ДЕМЧЕНКО Н.

Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну
Інституту морської біології НАН України та Мелітопольського
державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького
Запорізька область, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 20
e-mail: bibadem@mail.ru

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДОВОГО БАГАТСТВА РИБ РІЧОК ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я ЗА ДІЛЯНКАМИ

Північно-Західне Приазов'я охоплює Приазовську гідрологічну область, яка обмежена з півночі та сходу Приазовською височиною (Географічна енциклопедія, 1989, 1990). Одними з основних елементів цієї області є річки, які впадають або у лимани, або безпосередньо в Азовське море. Але водойми-приймачі різняться між собою за екологічними умовами, що в певній мірі впливає на видовий склад риб, зокрема у гирлових ділянках. Так, наприклад, солоність води в Утлюцькому лимані коливається в межах 8-11 г/л, у Молочному – від 16 до 40 г/л в залежності від взаємодії з Азовським морем, а у морі – 7-10 г/л. Окрім того, значну роль для деяких річок відіграло гідробудівництво. Так рр. Великий та Малий Утлюк впадають у верхів'я Утлюцького лиману, яке у 80-і роки ХХ ст. було відокремлено від основної його частини греблею. З метою компенсації порушеного міграційного шляху, було побудовано спеціальний канал, який успішно функціонував до 1990 року. Після цього у пониззі Великого Утлюка було розпочато будівництво серії рибозводних ставків, яке, нажаль, завершити не вдалося. Річка Молочна впадає у Молочний лиман, гідрологічний та гідрохімічний режим якого залежить від динаміки потрапляння вод Азовського моря. Всі інші річки (Корсак, Обитічна, Лозуватка, Берда) впадають безпосередньо у море.

Звичайно, що екологічні умови у верхів'ї, середній течії та у пониззі річок певним чином відрізняються між собою. Як правило, їх витoki характеризуються відносно чистою та прохолодною водою з більшою кількістю кисню. В середній течії зростає рівень забруднення

води різними домішками і вона стає теплішою, а в пониззі відчувається вплив моря, який проявляється у зростанні солоності тощо. На жаль, внаслідок створення на всіх річках великої кількості ставків, ці, колись існуючі, закономірності частково нівелювались, що позначилося і як на іхтіофауні, так і на чисельності певних видів.

Загалом у річках регіону нараховувалося 69 видів риб. Найбільшим видовим багатством характеризується рр. Берда, Обитічна та Молочна (Демченко, 2009).

Аналізуючи розподіл риб та видовий склад в різних ділянках річок необхідно зазначити певні відмінності в залежності від гідрологічних особливостей та рівня антропогенної трансформації гирла. Так в річках, які впадають безпосередньо в Азовське море та їх гирлові ділянки не трансформовані, кількість видів найбільша. Це насамперед річки Берда та Обитічна, в нижній течії яких відмічається 48 та 49 видів риб (таблиця 1).

Таблиця 1

Розподіл кількості видів риб за річками та ділянками

Ділянка течії	Річка					
	Берда	Обитічна	Молочна	Корсак	Лозуватка	Малий Утлюк
верхня	13	24	14	8	7	-
середня	30	-	30	-	5	10
пониззя	48	49	30	11	20	5

Для річок, які впадають в лимани, видове різноманіття нижніх ділянок залежить від екологічних особливостей водойм останніх. Так для р. Молочна Молочний лиман є водоймою, яка сприяла поширенню в екотонні ділянки річки ряду морських та солонуватоводних видів риб. Разом з тим, в періоди значного обміління лиману та підвищення в ньому солоності до показників 80-100 проміле потрапляння морських риб до річки було неможливо, що в свою чергу збіднювало видове багатство нижньої частини (Demchenko et al., 2014).

Третьою групою річок є водойми з антропогенно-трансформованими гирловими ділянками річок. До них відносяться р. Малий Утлюк та Корсак. В їх нижніх течіях були сформовані ряд гідротехнічних споруд, які унеможливили міграції риб з морських та

лиманних акваторій. Саме тому в р. Малий Утлюк відмічається лише 5 видів, а в р. Корсак лише 11.

Підсумовуючи особливості розподілу риби в різних ділянках річок, необхідно констатувати факт, що видове багатство залежить від ступеню трансформації гирлових ділянок та типу водойми, в яку вони впадають. Збагачення видового складу риби річок можливе за рахунок гідротехнічних робіт з розчищення нижніх ділянок.

Список використаних джерел:

1. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / [ред. Маринич О.М.]. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1989. – Т.1: А – Ж. – 416 с.
2. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / [ред. Маринич О.М.]. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1990. – Т. 2: З – О. – 480 с.
3. Демченко Н. Динаміка іхтіофауни річок північно-західного Приазов'я у ХХ ст. / Н. Демченко // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2009. – Вип. 50. – С. 72-84.
4. Demchenko V. Hydrological regime of Molochnyi liman under anthropogenic and natural drivers as a basis for management decision-making // V. Demchenko, S. Vinokurova, J. Chernichko, V. Vorovka / Environmental Science & Policy. – 2015. – V. 46. – P. 37-47.

Demchenko N.

*Interdepartmental Laboratory of the Azov Sea Basin Ecosystems Monitoring
of the Institute of Marine Biology NAS of Ukraine and Melitopol State
Pedagogical University named after B. Khmelnytsky
e-mail: bibadem@mail.ru*

CHARACTERISTICS OF FISH SPECIES DIVERSITY IN RIVERS OF THE NORTHWESTERN PART OF THE AZOV SEA REGION PER AREAS

Species diversity of fish in upper, middle and lower reaches of rivers vary in a certain way. The main reason of this is difference in the degree of water body transformation. The fish species diversity in lower reaches of the rivers is associated with the condition of their mouth areas. The highest diversity is supported by the rivers flowing directly into the Sea of Azov.